

Un país sense utopies

ANTONI FURIÓ*

En la història recent dels valencians, l'obra i la personalitat de Joan Fuster marquen un veritable punt d'inflexió: el que ens separa de l'autarquia provincial i ens introdueix en la modernitat, en la més estricta contemporaneïtat. Però, tot i que la reflexió política, "nacional", ocupa un lloc gens negligible en la seua producció, Fuster no va ser pròpiament un "teòric" ni un "pensador polític", sinó un escriptor compromès amb el seu país que, de manera substitutiva, practicà la pedagogia política i ideològica. Els seus escrits histogràfics i polítics, de *Nosaltres els valencians* a *Ara o mai*, de *Qüestió de noms* a *Pamflets polítics* o *Punts de meditació*, estan animats per aquest propòsit. I la seua projecció política ha arribat fins i tot a eclipsar, o almenys preterir, la seua dimensió literària, la seua primera i veritable condició: la d'escriptor.

Esriptura i compromís polític, però, estan inextricablement units en la seua biografia. Fuster decidí escriure —i escriure en català— molt prompte: quan tenia quinze o setze anys. La història local —les *Històries* de Sueca, de Joan Baptista Granell i del P. Amado— i la consciència lingüística —el contrast immediat entre el carrer i l'escola, entre la cultura oral i l'escripta— foren els primers ingredients d'una incipient consciència "nacional".

Que el portà ben aviat a una militància activa —i encara a l'activisme: en la València dels primers anys de la postguerra, ell i Fermí Cortès omplien de pintades la Facultat de Dret amb una reivindicació rebel i primitiva: "Vixquen els Furs"— en el valencianisme i, de seguida, el catalanisme. De fet, Fuster no va ser mai regionalista ni, menys encara, un valencianista folklòric: l'immunitzava l'exigència estètica, literària. La mateixa que el situarà al costat de Casp —catalanista i modern—, enfront de *Lo Rat Penat* —el passat jocfloral i provincial— en les guerres sectàries i fraticides de la postguerra. El contacte amb el catalanisme d'esquerres —les revistes de l'exili, on Fuster es donarà a conèixer entre els escriptors i intel·lectuals catalans— el portarà a la ruptura amb Casp i Adlert, els abanderats del catalanisme valencià, que no concebien altre catalanisme que el de la Lliga i Cambó, i a erigir-se en el recanvi de la representació valenciana.

La coloració nacionalista de Fuster serà decididament d'esquerres. Liberal, humanista i relativament escèptica: relativament, perquè les seues obres —les seues obres "doctrinals"— estan carregades d'esperança, de fe en el futur. Un futur que semblava pròxim en els primers anys de la transició democràtica: Fuster, descregut del marxisme vulgar, economicista, però seduït per Gramsci, pel paper que aquest atribueix a la ideologia i als intel·lectuals, per la idea d'"hegemonia cultural", escriu papers entusiastes i militants sobre l'aliança de les forces del treball i de la cultura, sobre la

reivindicació conjunta dels interessos nacionals i de classe. Eren anys d'optimisme, anys en què tot —la "ruptura" democràtica, l'alliberament nacional, els Països Catalans— semblava possible.

Però van durar poc. El desencant pel gir que prenia la transició i pel que considerava humiliant claudicació de l'esquerra es reflectiran amargament en els seus articles. Poc després, la irracionalitat de la "batalla de València" —que inclogué dos atemptats amb bombes contra l'escriptor—, l'ambigüitat de la política autonòmica i la decepció per tot plegat el feren desistir definitivament de qualsevol presència pública. Es tancà a casa i retornà a l'erudició, des d'una càtedra en la Universitat de València. Des de la seua relativa reclusió —la casa sempre estava oberta a tothom, i eren els alts càrrecs de l'Administració autonòmica els que més la freqüentaven—, no deixà d'apreciar els avanços del possibilisme polític dels socialistes, particularment en l'ensenyament del —i en— català, però també era conscient de les possibilitats perdudes, del capital d'entusiasme col·lectiu dilapidat al final de la transició. Potser avui, com proclamen els eslògans oficials, el País Valencià és ja un país modern, dinàmic —per bé que els ditirambes cal moderar-los en època de crisi—, instal·lat en una confortable i insípida tecnocràcia. Però és també un país sense utopies.

* Historiador. Universitat de València